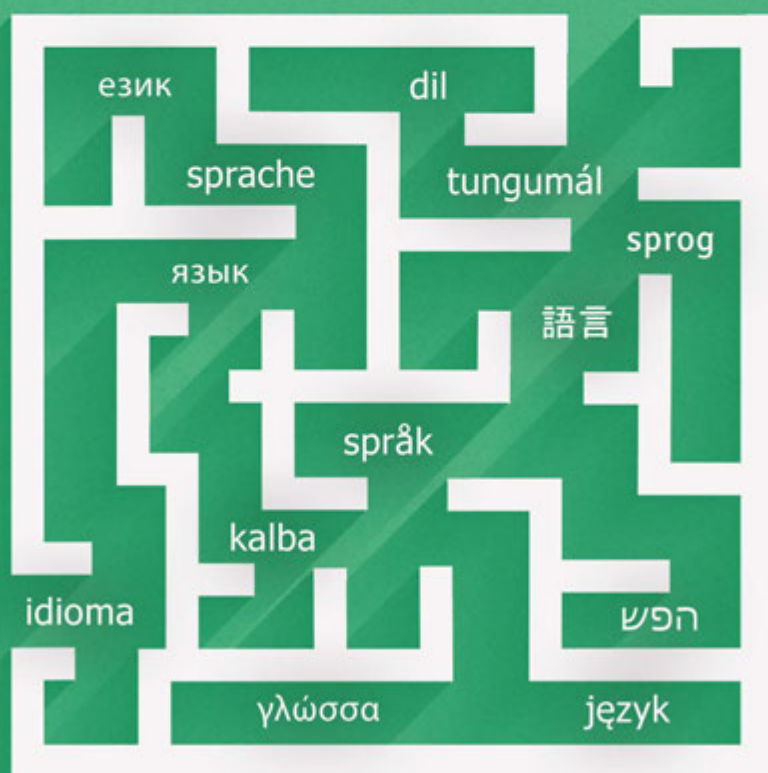

W POSZUKIWANIU TOŻSAMOŚCI JĘZYKOWEJ

Redakcja naukowa
Anna Hau i Marcin Trendowicz

Tom V

W POSZUKIWANIU
TOŻSAMOŚCI JĘZYKOWEJ

Tom V

W POSZUKIWANIU TOŻSAMOŚCI JĘZYKOWEJ

Redakcja naukowa
Anna Hau i Marcin Trendowicz

Tom V

Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego
Gdańsk 2021

Recenzenci

dr hab. Maria Mocarz-Kleindienst, prof. KUL
dr hab. Małgorzata Borek, prof. UŚ
dr hab. Halina Chodurska, prof. UP

Redaktor Wydawnictwa
Justyna Widzicka

Projekt okładki i stron tytułowych
Filip Sendal

Skład i łamanie
Mariusz Szewczyk

Publikacja sfinansowana ze środków konferencji
„Mówię, więc (kim) jestem? W poszukiwaniu tożsamości językowej III”
oraz funduszu Zakładu Pragmatyki Komunikacji i Akwizycji Języka Rosyjskiego
w Instytucie Rusycystyki i Studiów Wschodnich Uniwersytetu Gdańskiego

© Copyright by Uniwersytet Gdański
Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego

ISBN 978-83-8206-217-5

Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego
ul. Armii Krajowej 119/121, 81-824 Sopot
tel.: 58 523 11 37; 725 991 206
e-mail: wydawnictwo@ug.edu.pl
www.wyd.ug.edu.pl

Księgarnia internetowa: www.kiw.ug.edu.pl

Druk i oprawa
Zakład Poligrafii Uniwersytetu Gdańskiego
ul. Armii Krajowej 119/121, 81-824 Sopot
tel. 58 523 14 49

Spis treści

Słowo wstępne 7

Rozdział I Tożsamość w języku i dyskursie

Глава I Идентичность в языке и дискурсе

Marlena Iwona Bielak, Artur Urbaniak

Analiza dyskursu politycznego w kontekście wypierania komunikatora z prawidłowo funkcjonującego środowiska kulturowo-językowo-komunikacyjnego 13

Анна Большова

Идентификация личности в дискурсе: лингвопсихологический аспект 29

Izabela Dudek

Konklawe 1774–1775 w ocenie „Gazety Warszawskiej” 37

Татьяна Градская

Я говорю, а что я имею в виду? (на материале русских, английских и польских фразеологизмов) 47

Светлана Колесникова, Елена Бурская

Гармонизация природы языкового знака: соотношение градуальной семантики слова и его звуковой содержательности в русской картине мира 57

Agnieszka Kurzyńska

O języku (i nie tylko) w modzie dziecięcej, czyli dlaczego stereotypy mają się dobrze 73

Olga Lesicka

Terminy w kontekstach pozaspecjalistycznych jako sposób interpretowania rzeczywistości (przyczynek do badań nad semantyką i pragmatyką terminów w języku rosyjskim i polskim) 83

Лада Овчинникова, Иоанна Мампе

Творческие письменные задания по русскому языку как средство выражения языковой личности обучающихся 97

Малгожата Марчишевска

Роль жестового языка в культуре глухих (на примере русского и польского жестовых языков) 113

Ewa Wojaczek

Wyrażenia i zwroty językowe o charakterze frazeologizmów z kolorem białym i czarnym w języku polskim i niemieckim jako wyraz sposobu postrzegania rzeczywistości przez dany krąg kulturowy 121

Юрий Зеленов

Интерактивный программный комплекс iTRAINIUM – обучающий потенциал и его использование в процессе преподавания иностранных языков 141

Rozdział II
Tożsamość językowa
w przestrzeni wirtualnej

Глава II
Языковая идентичность
в виртуальном пространстве

Aleksandra Frasunkiewicz

Tożsamość 2.0 – dokąd zmierza komunikacja elektroniczna?
Analiza negatywnych komentarzy na portalu społecznościowym Facebook . . . 165

Aleksandra Klimkiewicz

#jb, #hajs, #bogaciżyjąinaczej: językowa rekonstrukcja
bytu młodego pokolenia w polskich internetowych fake-show 179

Marta Noińska, Agnieszka Bielińska

Wizerunek głowy państwa w polskich, rosyjskich i chorwackich
internetowych memach politycznych 189

Noty o autorach 209

Słowo wstępne

Chcę określić ich jednym wyrazem
jacy – ?
Biorę słowa potoczne, ze słowników kradnę,
mierzę, ważę i badam –
Żadne
nie odpowiada.
Wisława Szymborska, *Szukam słowa*¹

Jedno z ważniejszych pytań, które zadaje sobie człowiek w zasadzie od lat najmłodszych, brzmi: *Kim jestem?* To pytanie nieustannie stawiane jest w kontekście poszukiwań tożsamości i to zarówno tej indywidualnej, jak i tożsamości grupowej. Akceptując fakt, że nie ma na nie jednej, jednoznacznej odpowiedzi, mamy jednak świadomość, że dopóki będziemy się zastanawiać nad własną tożsamością i jej relacjami, związkiem z otaczającym nas światem, dopóty myśl, również ta naukowa, pozostanie w ruchu, penetrując coraz nowe obszary, konteksty, stawiając coraz bardziej szczegółowe pytania. Tym samym może choć trochę zbliżymy się do poznania samych siebie i naszego miejsca w świecie.

Tożsamość nie jest konstruktem zamkniętym, zdefiniowanym ostatecznie. Przedstawiciele różnych nauk, badając i opisując rodzaje tożsamości, odwołują się do pojęć związanych z szeroko rozumianą kulturą i jej relacjami z systemami symboli, w tym przede wszystkim z językiem. To właśnie język, którym posługuje się człowiek i w którym jest wychowany, kształtuje sposób postrzegania świata, jednocześnie stanowiąc podstawę tworzenia różnych wymiarów tożsamości oraz jej egzemplifikacji. Wydaje się, że rozwój języka jako nośnika, narzędzia przekazu kulturowego, determinować będzie zmiany tożsamości, którą trudno ostatecznie i jednoznacznie zdefiniować. Zmieniający się świat – jego elementy – potrzebują nowego języka, a ten z kolei na nowo przeddefiniowuje człowieka i jego wzorce tożsamości, czego współcześnie niewątpliwie jesteśmy świadkami. Toczące się procesy nieustannie prowokują pytania, a znajduwane odpowiedzi, opisy, stają się przyczynkiem do stawiania kolejnych pytań.

Te nowe pytania pojawiają się w niniejszym, piątym już tomie monografii, w perspektywie pragmatycznej podejmującej temat poszukiwania tożsamości językowej.

¹ W. Szymborska, *Szukam słowa*, <https://kurierlubelski.pl/wislawa-szymborska-wiersze-epoki-socrealizmu-i-poezja-istnienia/ga/500681/zd/734954> [dostęp 24.12.2020].

Pierwsza część monografii poświęcona jest problematyce tożsamości w języku i dyskursie. Już w pierwszym tekście Marlena Bielak i Artur Urbaniak, odwołując się do bardzo interesującej koncepcji bagna językowo-komunikacyjnego Stanisława Puppla, dokonują analizy dyskursu politycznego i opisują szczegółowo procesy determinujące zmiany w obszarze komunikacji publicznej. Autorzy poddali badaniom teksty wypowiedzi polskich polityków przed wyborami w 2019 roku, wykazując i opisując główne tendencje owych zmian w wybranym obszarze.

Aspekt psycholingwistyczny (językowo-psychologiczny) badania dyskursu uwzględnia z kolei Anna Bolszowa, która rozumie dyskurs jako swego rodzaju narzędzie aktualizacji psychiki komunikującego się podmiotu, pozwalające na badanie jego osobowości i tożsamości językowej. Przyjmując hipotezę o korelacji struktur psychicznych i znakowych, co związane jest z rozumieniem dyskursu w kategoriach rzeczywistości semiotycznej, w której aktualizuje się świadomość podmiotu, jak również odwołując się do koncepcji osobowości Junga, Autorka podejmuje próbę scharakteryzowania stosunku elementów psychologicznych oraz treściowych w dyskursie.

Kolejny tekst monografii poświęcony jest tematyce związanej z religią i wyznaniem, stanowiącymi niewątpliwie ważne elementy tożsamości jednostek i społeczeństw. Z pewnością w każdym języku narodowym jako fundament i nośniku kultury wyrażają się podstawowe wartości kulturowe i religijne, na podstawie których jednostka buduje swoją tożsamość. Do tego źródła sięga Izabela Dudek, która dokonuje analizy relacji opisujących konklawe lat 1774–1775, publikowanych w owym czasie w „Gazecie Warszawskiej”. Autorka omawia teksty dotyczące tego burzliwego okresu, szczegółowo opisując różne wydarzenia i procesy związane z wyborem papieża.

Związek mowy i myślenia stanowi z kolei punkt wyjścia dla pytań stawianych przez Tatianę Gradską w tekście poświęconym semantyce leksykalnej. Analiza porównawcza frazeologizmów związanych ze strachem, wątpliwościami i niepokojem w trzech językach: rosyjskim, angielskim i polskim, pozwoliła Autorce na potwierdzenie tezy o związku języka i charakterystycznych dla określonych kultur wzorców myślenia.

Autorki kolejnego artykułu, Swietłana Kolesnikowa i Jelena Burska skupiają swoją uwagę na korelacji pomiędzy formą dźwiękową i znakową leksemów ze znaczeniem gradacyjnym w rosyjskim językowym obrazie świata.

Bardzo aktualne zagadnienie tożsamości płciowej podjęła Agnieszka Kurzyńska, która porusza temat wpływu języka na kształtowanie i utrwalanie stereotypowego postrzegania płci. Autorka dokonała analizy słów używanych współcześnie do zdobienia odzieży dziecięcej, wskazując na ich zróżnicowanie w odniesieniu do płci, co pozwala na wykazanie istnienia zależności i wpływu tego przekazu na procesy stereotypizacji i stereotypowego postrzegania danego elementu rzeczywistości. Pomimo powszechności idei równości, jak wykazuje Agnieszka Kurzyńska, język stosowany na odzieży dziecięcej wciąż wprowadza, kreuje i podtrzymuje stereotypowe podziały płciowe.

Nieco inny obszar językowy bada i opisuje Olga Lesicka, która skupia swą uwagę na terminach, analizując je jednak w „kontekstach pozaspecjalistycznych”. Autorka omawia procesy i zjawiska związane z przenikaniem terminów z języka specjalistycznego do języka ogólnoliterackiego. Opierając się na przykładach, wskazuje zasadniczy wpływ kontekstu na zarówno semantyczne, jak i pragmatyczne aspekty terminów.

Z kolei Łada Owczinnikowa i Joanna Mampe koncentrują uwagę na sposobach wyrażenia osobowości językowej w języku obcym. Analizują teksty twórcze napisane przez studentów w języku rosyjskim (jako obcym), co pozwala im scharakteryzować przejawy indywidualnego obrazu świata uczniów i ich osobowości językowej.

Ciekawą problematykę relacji znaku i tożsamości w kontekście językowego funkcjonowania osób niesłyszących podejmuje w swoim artykule Małgorzata Marciszewska. Autorka przedstawia proces kształtowania się współczesnego podejścia do „kultury głuchych”, odwołując się zarówno do naukowego, jak i społecznego, a w szczególności prawnego obszaru ich funkcjonowania.

Na uwagę zasługuje również tekst Ewy Wojacek podejmującej analizę polskich i niemieckich wyrażen i zwrotów językowych, w których zawarte są leksemy oznaczające kolory: czarny i biały. Dokonane porównanie pozwala przyrzeć się sposobom percepcji świata przez osoby reprezentujące określony krąg kulturowy. To właśnie język danego społeczeństwa jako nośnik kultury jest narzędziem uzewnętrznienia się sposobów postrzegania i konceptualizacji świata przez jednostki. Dwa podstawowe kolory: biały i czarny, w różnych językach mogą nadawać zaskakujące, nawet przeciwstawne znaczenia elementom rzeczywistości, do których się odnoszą.

W ostatnim tekście tego rozdziału została opisana stworzona w Rosji platforma edukacyjna iTRAINIUM. Autor, Jurij Zelenow, wskazując na duży potencjał wykorzystania platformy, scharakteryzował szczegółowo typy ćwiczeń interaktywnych o bardzo wysokiej efektywności w kształtowaniu kompetencji w zakresie znajomości języka obcego.

Drugi rozdział monografii zawiera teksty, których wspólnym mianownikiem jest szeroko rozumiana przestrzeń wirtualna, stanowiąca współcześnie przebogate źródło materiału badawczego. Do źródeł „przestrzeni wirtualnej” sięgnęła Aleksandra Frasunkiewicz, przyglądając się negatywnym komentarzom na portalu społecznościowym Facebook i zadając pytanie o współczesną tożsamość jednostki uwikłanej w wirtualną komunikację. Autorka podjęła próbę porównania nowej (internetowej) tożsamości, nazywanej tożsamością 2.0, i tej, którą określa jako tożsamość prawdziwą, w kontekście aktualizacji relacji międzyludzkich. Zebrany i przeanalizowany materiał pozwolił przyrzeć się skłonnościom internautów do zmiany i ukrywania przez nich prawdziwej tożsamości.

Tę nową tożsamość w sieciach społecznościowych opisuje również Aleksandra Klimkiewicz, sięgając do postów z serwisów Twitter, Facebook oraz Instagram. Analizowany przez Autorkę materiał pozwala opisać metody i narzędzia kreowania współczesnej tożsamości, opartej na relacji z technologią, a także konstruowania czy, jak określa to sama Autorka, „rekonstruowania” lub „preparowania” własnego, lepszego bytu. Byt ten okazuje się maską dla odrzucanej prawdziwej egzystencji.

Rozdział zamyka tekst Marty Noińskiej i Agnieszki Bielińskiej, w którym Autorki dokonują porównania wizerunku głowy państwa kreowanego w memach przez internautów z trzech krajów: Polski, Rosji i Chorwacji. Bogaty materiał badawczy pozwala przyjrzeć się i porównać sposoby, zarówno wizualne, jak i językowe, kreowania wizerunków Andrzeja Dudy, Władimira Putina i Kolindy Grabar-Kitarović, a także przeanalizować stosunek internautów do samych polityków i ich zachowań.

Przedstawione Czytelnikowi w monografii teksty to tylko wycinek z jakże rozległego obszaru badań związanych z zagadnieniami tożsamości i języka. Jesteśmy jednak przekonani, że staną się one inspiracją dla stawiania nowych pytań i poszukiwania naukowych odpowiedzi, które będą pozwalały rozumieć skomplikowany współczesny świat i funkcjonowanie w nim człowieka.

Dziękujemy wszystkim Osobom, które przyczyniły się do powstania tej publikacji. W szczególny sposób dziękujemy Szanownym Recenzentom, Pani dr hab. Halinie Chodurskiej, emer. prof. UP w Krakowie, Pani dr hab. Małgorzacie Borek, prof. UŚ, Pani dr hab. Marii Mocarz-Kleindienst, prof. KUL. Ostateczny kształt i poziom naukowy monografii są niewątpliwie wynikiem Ich pracy, a za wszelkie uwagi i sugestie jesteśmy ogromnie wdzięczni. Wyrażamy również nadzieję na przychylne przyjęcie jej przez grono Czytelników.

Anna Hau

[...] pojęcie tożsamości jednostki w opiniach wielu autorów wydaje się niezbędnym, a może nawet zasadniczym narzędziem pojęciowym w analizach sytuacji człowieka w społeczeństwie współczesnym i próbach wyjaśnienia bądź zrozumienia kluczowych fenomenów społecznych naszych czasów.

Zbigniew Boksański

Wydawnictwo
Uniwersytetu Gdańskiego

ISBN 978-83-8206-217-5